

‘DIE WELT’ YAZARLARININ KALEMİNDEN (2007-2020) ALMANYA’DA ALEVİLİK VE ALEVİLER*

FROM DIE WELT WRITERS (2007-2020) ALEVISM AND ALEVIS IN GERMANY

ERDEM KARACA**
MUSTAFA BOSTANCI***

Öz

Televizyon, gazete, radyo ve dergi gibi tek yönlü iletişim sağlayan kitle iletişim araçlarını ifade etmek üzere kullanılan; geleneksel medyanın yerini alan ve interaktif (etkileşimli) iletişim kurma fırsatı veren dijital medya, insanlığın vazgeçilmezleri arasına girmiştir. Bu bağlamda, Almanya’da yüksek etkisi bulunan Die Welt’e ait internet haber portalı 1995 yılında yayın hayatına başlamıştır. Kısa sürede multimedya haber merkezi seviyesine ulaşmayı başaran Die Welt, gün geçtikçe büyüyerek ve daha fazla okuyucuya ulaşarak faaliyetlerine devam etmektedir. Çalışmamızda portalda yer alan seçilmiş haberlerde Aleviler, Alevilik, İslamiyet, dini ibadetler (başörtüsü, alkol, namaz, oruç vb.), bütünleşme politikaları ve Türkiye gibi konularda yayımlanmış yazılar esas alınarak; Almanya’da Alevilik ve Aleviler hakkında hangi bilgilere yer verildiğine ulaşılacak istenmiştir. Bunlar yapılırken de A. Posener, F. Schindler, F. Peters, H. Hirsch, K. Eigendorf, Ö. Muzlu, T. Stoldt’un Die Welt’te kaleme aldıkları yazılardan yararlanılmıştır. Yazarların genel olarak şu hususlar üzerinde hemfikir oldukları görülmüştür: Alevilerin, Yahudilik ve Hıristiyanlıktaki peygamberleri ve kitapları eşit vahiy olarak kabul ettikleri, kadın ve erkek ayırt etmeksizin tüm insanlar için eşit hak ilkesi fikrinin inançlarının vazgeçilmez bir parçası olduğu, hayatın kendisinin Alevi inancının odak noktası olup; camiye gitmek, günde beş vakit namaz kılmak, domuz eti ve alkol yasağı, oruç tutmak veya Mekke’ye hacca gitmek gibi salt dini ayinlerin yerine getirilmesinin herhangi bir önem taşımadığı. Alevilerin, her zaman hoşgörü ve şiddetsizlik kültürünü öğütlemekle kalmayıp bunu yaşadıkları, bu nedenle de Batı’nın Türkiye’deki doğal müttefik oldukları, Almanya’da en az 500.000 Alevinin yaşadığı ve bütünleşme politikası çerçevesinde herhangi bir zorluk yaşamaksızın Alman toplumu ile uyum içinde olabilecekleri, Türkiye’de, Alevilere her dönemde kötü muamele edildiği ve varlıklarının görmezden geldiği, hatta zorla İslamlaşmaya (Sünnileştirmeye) tabi tutuldukları gibi pek çok noktaya ulaşılmıştır. Araştırmamızda, yazarların belirtmiş olduğu söz konusu hususların gerçekliği ve geçerliliği bilimsel veriler ışığında irdelenerek, anlaşılmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aleviler, Alevilik, Sünni İslâm, Almanya’da Alevilik, Aleviler ve Türkiye.

Abstract

Used to express mass media that provides one-way communication such as television, newspaper, radio and magazine, digital media, which takes the place of traditional media and gives the opportunity to communicate interactively, has become one of the indispensables of humanity. In this context, the Internet news portal of *Die Welt*, which has a high impact in Germany, started its broadcasting life in 1995. *Die Welt*, which managed to reach the level of multimedia news centre in a short time, continues its activities by growing day by day and reaching more readers. In our study, based on selected news on the portal, Alevi, Alevism, Islam, religious practices (headscarf, alcohol, prayer, fasting, etc.), integration policies and articles published on Turkey, it was aimed to reach what information is given about Alevism and Alevi in Germany. While doing this, the articles written by A. Posener, F. Schindler, F. Peters, H. Hirsch, K. Eigendorf, Ö. Muzlu, T. Stoldt in *Die Welt* were used. It has been seen that the authors generally agree on the following points: Alawites accept the prophets and books in Judaism and Christianity as equal revelations, the idea of the principle of equal rights for all people, regardless of men and women, is an indispensable part of their beliefs, and life itself is the focal point of the Alevi belief; it is not important to perform purely religious rites such as going to the mosque, praying five times a day, prohibiting pork and alcohol, fasting or making a pilgrimage to Mecca. Many points have been reached such that Alevi not only preach the culture of tolerance and nonviolence at all times, they live it, therefore they are the natural ally of the West in Turkey, at least 500,000 Alevi live in Germany and they can be in harmony with the German society without any difficulties within the framework of the integration policy, Alawites have been mistreated at all times in Turkey, their existence has been ignored, and even they have been subjected to forced Islamization (Sunnization). In our research, the reality and validity of the issues stated by the authors were examined in the light of scientific data and tried to be understood and explained.

Keywords: Alevi, Alevism, Sunni Islam, Alevism in Germany, Alevi and Turkey.

* Geliş Tarihi/Received: 26.06.2022, Kabul Tarihi/Accepted: 31.08.2022, DOI: <https://doi.org/10.34189/hbv.104.014>.

** Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi. E-mail: erdm.karaca@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3075-3989>.

*** Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi. E-mail: mustafabostanci066@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7518-3057>.

Giriş

Die Welt, ilk kez günlük haber gazetesi olarak 2 Nisan 1946'da İngiliz işgal bölgesi durumunda bulunan Hamburg'da yayınlanmıştır. 1953 yılına gelindiğinde yayıncı Axel Springer tarafından devralınmıştır. *Die Welt*'e ait internet haber portalı ise 1995 yılında yayın hayatına başlamıştır. Multimedyal haber merkezi seviyesine ulaşan *Die Welt*, gün geçtikçe daha da etkisini artırarak ve büyüyerek faaliyetlerine devam etmektedir (NTV, 19 Ocak 2022; Habertürk, 19 Ocak 2022; Wikipedia, 23 Ocak 2022).

Önemle belirtilmesi gereken temel mevzu ise, Alman basınının 1960'larda devletle tesis etmiş bulunduğu "enstrümantalize" ilişkinin günümüze kadar karakteristik yapısını (*Die Welt*'i de kapsayacak şekilde) koruyarak süregelmesidir (Kutay, 16 Haziran 2022). Bundan dolayı, *Die Welt* tarafından gündeme taşınan olay ve gelişmelerin -Alevilik ve Aleviler mevzusu da dâhil olmak üzere- önemi daha da artmaktadır. Bu çalışmada, *Die Welt* yazarları tarafından kaleme alınan haber, bilgi, yorum ve verilerin bir bütünlük içerisinde takip edilebilmesi amacıyla Alevilik ve Alevilere dair yazılmış diğer çalışmalara asgari düzeyde yer verilmiştir. Çalışmanın başlığından da anlaşılabilceği üzere, yöntem olarak *Die Welt* yazarlarının kaleme almış oldukları yazılar esas alınmıştır.

İkinci Dünya Savaşı ile birlikte yeni bir döneme giren Almanya için yayılmacı süreç sona ermiştir. Savaş sonunda gerçekleşen Yalta (4-11 Şubat 1945) ve Potsdam konferansları (17 Temmuz - 2 Ağustos 1945) esnasında alınan kararlar çerçevesinde hem Almanya, hem de başkent Berlin dört işgal bölgesine ayrılmıştır. Barış antlaşmasının imzalanması, tamirat masrafı, işgal bölgelerinin birleştirilmesi ve demokrasiye geçiş gibi sorunlarla karşı karşıya kalan müttefik devletler (ABD, Fransa, İngiltere, SSCB) aralarındaki görüş farklılıkları sebebiyle 1948-1949 yıllarında yaptıkları toplantılar sonucunda bir anlaşma sağlayamamışlardır. Oysa başlangıçta ABD ve SSCB'nin temel amacı; Almanya'nın yeniden güç kazanmasını önleyecek düzenlemeler yaparak, Avrupa barışını bozma olasılığını ortadan kaldırmak olmuştur. Amacın dışına çıkan Sovyetler Birliği (SSCB) kendi işgal bölgesinde endüstriyi hızla devletleştirmeye yönelirken, ABD ise liberal ekonomi anlayışına dayalı bir federal yapı kurmak istemiştir. Bu duruma bağlı olarak da, Batı Almanya'da yapılan seçimler ve yeni Anayasa neticesinde 1949 Ağustos'unda Federal Almanya kurulmuş, Sovyetler Birliği işgali altındaki bölgede ise Ekim ayında Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilân edilmiştir. Bundan sonra her iki Alman devleti, kendi koruyucu devleti tarafından diğerine karşıt (komünist-antikomünist) bir duruma getirilmiştir (Dayangaç, 2006, 78-80).

ABD, Marshall Planı çerçevesinde ekonomik yardımda bulunarak, Batı Almanya ekonomisinin yeniden yapılanmasını ve batı pazarlarına entegrasyonunu mümkün kılmıştır (Dayangaç, 2006, 491). Hem Başbakan Konrad Adenauer'in başarılı politikaları, hem de Marshall Planı sonucunda temin edilen yardımların etkisiyle Federal Almanya, tarihe "*Wirtschaftswunder*" tanımıyla geçecek olan ekonomik bir mucize gerçekleştirmiştir. Bu sayede 1949-1951 döneminde dış ticaret hacmini iki katına çıkartmıştır. 1951'de ihracat %75 artmış ve bu artış 1954-1964 döneminde de hız kesmeden devam etmiştir. Sanayi üretiminin altı kat artması işsizlik rakamlarına da yansımış ve işsizlik oranı 0,4 seviyesine düşmüştür. Bu denli ekonomik bir büyüme yaşayan Almanya, demografik faktörlerin de etkisiyle işgücü ihtiyacı ile karşı karşıya kalmıştır. İşgücü açığını kapatmaya yönelik tedbirler kapsamında ilk olarak

1955'te İtalya ile antlaşma imzalayan Almanya, İtalyanların mevcut işgücü ihtiyacını karşılayamaması sonucu 1960 yılında İspanya ve Yunanistan'la da işgücü antlaşmaları imzalamıştır. Almanya ile Türkiye arasındaki işgücü anlaşması ise 30 Ekim 1961 tarihinde imzalanmıştır. Türkiye'nin ardından 1963'te Fas, 1964'te Portekiz, 1965'te Tunus ve 1968'de de Yugoslavya ile işgücü antlaşmaları imzalanmıştır. Bu antlaşmalar çerçevesinde Almanya'ya yoğun bir Müslüman işçi göçü başlamıştır (Keleş, 2021, 107).

On üç maddelik Türk-Alman İşgücü Antlaşması, Federal Almanya'nın Başkenti Bonn'da iki ülkenin Çalışma Bakanları Cahit Talas ve Hans Katzer tarafından imzalanmıştır (Erdem, 2019, 85).

Esasında ekonomik anlamda Türkiye'den ilk dışa göç, 1957-1958 yıllarında başlamış ve az sayıda işçinin özellikle Federal Almanya'ya gitmesi şeklinde gerçekleşmiştir. 1957 yılında 12 kişilik sanatkâr grubun Almanya'ya gittiği görülmüştür. Bu grubu, birçoğu kaçak olmak üzere, çok sayıda başka işçinin gidişi takip etmiştir. 1961 antlaşması ise ikinci aşama olup, organize işçi alımlarının başladığı tarihe denk gelmiştir. Yapılan araştırmalara göre 1961-2011 yılları arasında Almanya'da yaşayan Türk azınlık istatistikleri ise şu şekilde kaydedilmiştir (Genel, 2014, 306-310):

| | |
|---------------------------------|-----------|
| 1961 | 6.700 |
| 1970 | 249.400 |
| 1973 | 605.000 |
| 1977 | 508.000 |
| 1987 | 1.453.700 |
| 1989 | 1.612.600 |
| 1990 | 1.675.900 |
| 1991 | 1.779.600 |
| 1992 | 1.854.900 |
| 1993 | 1.918.400 |
| 1994 | 1.965.577 |
| 1995 | 2.014.311 |
| 1996 | 2.049.060 |
| 1997 | 2.107.400 |
| 1998 | 2.110.223 |
| 1999 | 2.053.600 |
| 2000 | 1.998.500 |
| 2001 | 1.947.900 |
| 2002 | 1.912.169 |
| 2003 | 1.877.661 |
| 2004 | 1.877.661 |
| 2005 (Hasırcı, 2008, 44) | 1.764.041 |
| 2006 (Hasırcı, 2008, 44) | 1.738.800 |
| 2007 (Hasırcı, 2008, 44) | 1.713.551 |
| 2011 (Çetin, Şenoğlu, 2021, 83) | 1.607.161 |

Yukarıdaki verilerde, Alman vatandaşlığına geçen Türkler dikkate alınmamıştır. Bu durum da dikkate alındığında 2011 yılında Almanya’da 2.956.000 Türk’ün yaşamakta olduğu ve bunların yarıya yakınının Alman vatandaşı olduğu belirlenmiştir (Bekar, 2013, 781).

1. Almanya’daki Alevi Nüfusa Dair Veriler

Türkiye’de 1950’li yıllarda köyden kente başlayan göçün, 1960’lı yıllarda Almanya’ya yönelmesinden en fazla etkilenen kesimlerden biri de Aleviler olmuştur. Aleviler göçün ilk yıllarında mevcut farklılıkları net olarak anlaşılmadığı için, Almanların gözünde Şiiliğe ait bir oluşum olarak görülmüş ve kendilerinden “Türk Şiiileri” şeklinde söz edilmiştir (Keleş, 2021, 114-115). Türkiye’de Hanefi ve Şafii mezheplerine mensup Sünni vatandaşların yanında az sayıda da olsa Şia’nın ana gövdesini oluşturan Ca’feriye (İmâmiye) mezhebine mensup vatandaşlar da yaşamaktadır. Türkiye’deki Şiiler, mezhebî kimliklerini ifade ederken genellikle “Şia”, “Ca’ferî” veya “Alevî” demeyi tercih etmektedir (Banaz, 2018, 29-32). Ancak Anadolu Alevilerinin Şiiikten farklı olarak, kendilerine özgü bir inanç yapısı bulunmaktadır. Söz konusu yapı Şiiilik ve Sünnilik arasında da farklılaşan nitelikler içermektedir. Birçok ortak sembol ve isme rağmen Alevilik/Bektaşilik, kendisini tam olarak “Ca’ferî” şeklinde konumlandırmamaktadır. Bazı araştırmacı ve yazarların Alevi ilmihali anlamını yükledikleri “Buyruklar” referans alındığında, taşıdığı Şii/Ca’ferî semboller bakımından çok zengin olmasına rağmen, yüzeysel nitelikli ilişkileri aşp, Ca’ferîlikteki temel inanç ve ibadet anlayışlarıyla uyum arz eden bir mahiyet taşımadığı müşahede edilmektedir (Güngör, 2012, 1939-1944).

2009 yılı Alman verilerine bakıldığında, Müslümanların kendi aralarındaki dağılımı; Sünni %74.1, Alevi %12.7, Şii %7.1, Ahmedîye %1.7, İbadi %0.3, Sofi %0,1 şeklinde kayıtlara geçerken, %4’lük kesim ise herhangi bir alt gruba dâhil edilememiştir. Suriye İç Savaşı’na bağlı olarak başlayan mülteci akını dolayısıyla, Alevilerin toplam Müslüman nüfus içerisindeki oranı %10.7’ye düşmüştür. Şiiilerin oranında kısmî bir artış yaşanırken, Sünni Müslümanların oranı ise %74’te sabit kalmıştır. Söz konusu nüfus hareketliliği, 2009 yılında %8.1 olan Suriye ve Irak kökenli Müslüman nüfus oranının %19.2’ye çıkmasında etkili olmuştur. 2020 yılını içeren *Muslimische Leben in Deutschland* (Almanya’da Müslüman Yaşam Şekli) adlı araştırmaya binaen Almanya’daki Müslüman nüfusun 5,3-5,6 milyon civarında olduğu ortaya konmuştur. Bu da Almanya nüfusunun %6,4- %6,7 arasında kalan kesiminin Müslümanlardan oluştuğu anlamına gelmektedir. 1981-2015 yılları arasında yapılan araştırmalar, açıklamalar ve kayıtlar dikkate alındığında Almanya’daki Alevi nüfusuna dair şu bulgulara ulaşılmıştır (Keleş, 2021, 113-116):

| | 1981 | 1991 | 1994 | 2002 | 2003 | 2006 | 2009 | 2015 |
|-----------------------------|----------------------|---------|---------|---------|------|------|------|------|
| Muhammed S. Abdullah | 70.000 (Türk Şiiler) | | | | | | | |
| Derviş Tur | | 400.000 | | | | | | |
| Faruk Şen, Andreas Goldberg | | | 300.000 | | | | | |
| Ursula Spuler-Stegemann | | | | 400.000 | | | | |

| | | | | | | | | |
|--|--|--|--|--|----------------------|---------|----------------------|----------------------|
| Martin Sökefeld | | | | | 500-700 bin arasında | | | |
| Deutsche Bischofskonferenz (Alman Piskoposlar Birliği) | | | | | 600.000 | | | |
| Wilfried Dettling | | | | | | 600.000 | | |
| Muslimisches Leben in Deutschland 2009 | | | | | | | 450-550 bin arasında | |
| Bundestag (Federal Meclis) Raporu | | | | | | | | 255-275 bin arasında |
| Gesellschaft für bedrohte Völker (Tehdit Altındaki Halklar Cemiyeti) | | | | | | | | 600-800 bin arasında |

Avrupa ülkelerinde dini inanç temelli nüfus sayımı yapılmaması yukarıdaki rakamların bu derece farklılık arz etmesinin ya da tespit edilememesinin ana nedenidir. Bu sonuçlara ulaşmada etkili olan faktör, Almanya'da 3 milyon olduğu kabul edilen Türkiye kökenli nüfusun yaklaşık %15-%30 arasındaki kesiminin Alevi vatandaşlarımız olduğunun düşünülmesidir. Bütün bu hususlar bir arada değerlendirildiğinde ise, Dettling'in ileri sürdüğü 600.000 rakamının gerçekçi olabileceği ileri sürülmüştür (Keleş, 2021, 117).

2. Alevilik ve Sünnilik: “Birbirini İtmesi Gereken İki Olgu Perspektifi”

Alevilere dair, “İslâm kültüründen gelen göçmenler arasında hümanist, liberal, hayırsever, özgürleşmiş olarak görülüyorlar” diyen Till-R. Stoldt (2007), *Kölnarena*'da gerçekleştirilen etkinliği tarif ederken;

“Yaklaşık 10.000 kişi gözyaşı döküyor, hıçkırma hıçkırma ağlıyor veya gözleri ışılıyor. Hepsisi de tribünlerde çoğunlukla koyu renk saçlı seyirciler. Sahnede kırmızı, mavi ve sarı kostümlü genç dansçılar (semah kast ediliyor) ve geleneksel gitarları (çalgıları) saz (bağlama) ile müzisyenler sahenin kenarında. Merhamet/hüzün sadece onlardan kopuyor. Saatlerce ağıtlar, konferanslar ve danslarla insanlığın çektiği acılar üzerine meditasyon yaptılar. Soykırımlar. Ermenilerin toplu katliamı. Ya da kendi acı hikâyesi: Alevilerin yüzyıllardır süren zulmü. Farklı grupların acılarının anıldığı bu tür festivaller, Türkiye kökenli Alevilerin dini cemaatini karakterize eder.” bilgisini paylaşmıştır.¹

¹ Till-R. Stoldt, “Die Aleviten – eine Erfolgsgeschichte”, *Die Welt*, (28 Temmuz 2007).

Stoldt'un, *Kölnarena*'daki etkinlikten bahsederken, Alevi ritüellerine dair kavramsal çerçeve ya da fiili uygulamalar üzerine yeterince bilgi sahibi olmadığı gibi, etkinlikte olup bitenleri bir de Ermeni mevzusuna bağlaması, kaleme alınan yazının farklı bir ajandaya hizmet ettiği kuşkusuna yol açmaktadır. Bu durum, "Mevzu Aleviler mi, yoksa başka bir şey mi?" sorusunun sorulmasını zorunlu kılmaktadır.

Berlin Anadolu Alevileri Kültür Merkezi'nin, *Tatort-Krimi* dizisinin "Onur kime ait" (Tema: Namus cinayeti, başörtüsü, ensest ilişki) adlı bölümüne yönelik "Alevilerin yüzyıllardır zulme uğradığı ve bugün hâlâ ayrımcılığa maruz kaldığı önyargıların aynısını tekrar ediyor" şeklindeki protestosunu kaleme alan Özcan Muzlu (2007), yönetmen ve senarist A. Maccarone'in yaklaşımının sığılık içerdiğini aktarmıştır. Almanya'daki Türk göçmenlerin her zaman Sünni İslâm'a indirgendığı ve neredeyse hiç kimsenin Almanya'daki Türklerin yaklaşık dörtte birinin Alevi olduğunu bilmediğini, Türkiye'de ise yaklaşık 20 milyon Alevi'nin yaşadığını, ancak dini bir topluluk olarak kabul edilmediğini dile getirmiştir. Aleviler ve Sünniler arasındaki teolojik farka değinirken de şunları söylemiştir:

"Bu fark, bazen Katolikler ve Protestanlar arasındaki farktan daha fazladır. Aleviler, Yahudilik ve Hıristiyanlıktaki peygamberleri ve kitapları eşit vahiy olarak kabul ederler. Kadın ve erkek, tüm insanlar için eşitlik ve eşit haklar ilkesi fikri inançta kabul edilir. Camiye gitmek, günde beş vakit namaz kılmak, oruç tutmak veya Mekke'ye hacca gitmek gibi salt dini ayinlerin yerine getirilmesi değil, ancak hayatın kendisi Alevi inancının odak noktası olmuştur."²

Bu cümleden dolayı kadın hakları konusuna İslâmî temelde bir açıklama getiren Süleyman Ateş, "İddiaya göre bütün dünyada toplumsal durumları en kötü olan kadınlar, Müslüman ülkelerinde yaşayanlardır!" dedikten sonra;

"Acaba bu görüş bir istatistiğe yahut dünya çapında yapılmış bilimsel, ciddi bir araştırmaya mı dayanıyor? Bizzat gidip Hindistan'da, Güney Amerika yerlileri arasında, Afrika'daki ilkel kabileler arasında incelemeler mi yapılmış ki, böyle kesin bir yargıya varılıyor? Hayır, sadece bu konuda, kasten yarım olarak alınan bazı âyet ve hadisler, çürük savlara kanıt olarak ileri sürülmektedir." görüşünü paylaşmıştır.³

Ateş ayrıca İslâm'ın, kadını hor görüldüğü mevkiden alıp yükselttiği, erkeği de kibir ve gururundan aşağı indirdiği, iki cinsi kulluk ve insanlık mertebesinde eşit saydığı ve birçok âyette de erkek ve kadına birlikte hitap edildiği gerçeğini paylaşmıştır. Kur'an-ı Kerim, erkek ve kadının birbirlerini tamamladıklarını, biri olmadığında diğerrinin de olmayacağını, insanlık bakımından aralarında bir fark bulunmadığını belirtmiştir (Ateş, 1997, 305). Burada ortaya çıkan ya da ortaya konan olumsuz tabloda, sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek için İslâm'ın kendisi ve onun uygulayıcısı Müslümanlar arasında bir ayırım yapmaya ihtiyaç olduğu görülmektedir. İslâm, temelde olumsuzluk vaaz etmezken, onun uygulayıcısı durumunda bulunan Müslümanlar maalesef keyfi hareket edebilmektedir. Böylesi durumlarda kusurun İslâm'a değil Müslümana ait olduğu gerçeğini görmek gerekir.

Bu konuda Freia Peters, kaleme aldığı makalesinde tartışmaya açık birtakım bilgiler ve düşünceler paylaşmıştır. Alevi cemaatinin ibadethanesi olan ilk Cemevi'nin

² Özcan Muzlu, "Aleviten sind anders". *Die Welt* (28 Aralık 2007).

³ Süleyman Ateş, "İslâm'ın Kadına Getirdiği Haklar". *İslâmî Araştırmalar* 10/4 (1997), 305.

Berlin'de açılmasının üzerinden on iki yıl geçtiğini söyleyen Peters, burada toplanan Alevilerin, tüm aile fertleriyle birlikte binaya girdiklerini ve çocukların başlangıçtan itibaren eğlendiği rengârenk desenli İran halılarının üzerine bağdaş kurup oturduklarını belirtmiştir. Mekândakilerin ruh hallerinin huzurlu, sadece birkaç yaşlı kadının başlarına gevşekçe sarılmış bir eşarp taktığını ve kocalarının da yanlarında oturduklarını ifade etmiştir. Pek çok gencin dar kot pantolonlu olduğunu, kızların saçlarında ışıltılı tokalar bulunduğunu, buranın camiden farklı olduğunu anlamak için İslâm uzmanı olunmasına gerek olmadığını belirtmiştir. Anadolu Alevileri Kültür Derneği Başkanı birkaç hoş geldin sözü söyleyerek ve bunları kabul ettiği ülkeye ithaf ederek; Almanya'ya teşekkür etmiştir (Peters, 04 Mart 2011).

Freia Peters'in gerçeklikten kopuk beyanına göre Almanya'da yaşayan Aleviler, babalarının ülkesi Türkiye'nin aksine, baskıdan korkmadan ilk kez burada örgütlenebilme imkânı bulmuşlardır. Almanya'da kesin rakamın bilinmemesine karşılık, yaklaşık üç milyon Türk kökenli göçmenin üçte biri ila dörtte biri Alevi idi. İstatistikler Almanya'da 4.2 milyon Müslüman'dan bahsetmekteydi. Ancak Alevilerin Müslüman olup olmadığı belirsiz olsa da bu toplama Aleviler de dâhil edilmiştir. Oysa Ortodoks (Sünni) Müslümanlar, Alevileri kâfir (İslâm dışı) olmakla suçlamaktaydı. Türkiye, Aleviliği bağımsız bir din olarak tanımamakta ve onları Müslüman olarak kabul etmekteydi. Ancak Alevilerin çoğu İslâm'dan uzaklaşmaktaydı. Aleviler Kur'an'ın talimatlarına uymamaktaydı. Domuz eti onlar açısından haram olmadığı gibi, alkolden uzak durma zorunlulukları da yoktu ("Die Aleviten halten sich nicht an Weisungen aus dem Koran – *Schweinefleisch* ist nicht verboten, auch der Verzicht auf *Alkohol* ist für sie kein Muss.") (Peters, 04 Mart 2011).

Almanya Alevi Cemaati Başkan Yardımcısı Ali Ertan Toprak,

"Birçoğu için, İslâm'ın demokratik olmasının son umuduyuz [...] Bizim tamamen farklı ve kendine has bir inanç biçimimiz var. Kur'an'a İncil'e saygı duyduğumuz kadar saygı duyuyoruz, ancak ondan herhangi bir talimat almıyoruz. Şeriatı reddediyoruz. Alevi kadınlar peçe veya başörtüsü takmazlar. Kendimi daha çok Alevi, daha az Müslüman gibi hissediyorum. Her şeyi karşılaşırsanız, çok az benzerlik bulursunuz." diyenlerdendi.⁴

Almanya'da Alevi çocukların baskıya uğradığına ısrarla değinen Peters, 17 yaşındaki Ceren'in ilkokul günlerinde, Ramazan orucunda öğle yemeğini sık sık okul bahçesinde gizlice yediğini ve bu konuda kendisinin "Bir ay boyunca oruç tutmadığım için Müslüman çocuklar tarafından sık sık kâfir olarak adlandırıldım." dediğini belirtmiştir. Genel olarak Ramazan, Aleviler için yılın en kötü zamanıydı. Çünkü Almanya'nın dört bir yanındaki anneler, kızlarının başörtüsü takmadığı veya mini etek giydiği için kötü gözle görülmelerinden, hakarete uğramalarından endişe duymaktaydı (Peters, 04 Mart 2011).

22 yaşındaki S. Turhan'ın, "Biz Türk ailelerin çocuklarının bazen Ramazan ayında eve erken gitmelerine izin veriliyordu. Bunu her zaman reddettim, çünkü oruç saatini takip etmiyoruz.", "Ailelerden aktarılan birçok gizeme dayanan bir dindir (Alevilik). Odak noktası aşk ve insandır." sözlerini ön plana alan K. Eigendorf, "Hayat dolu Alevi öğrenci tüm Türklerin yaklaşık dörtte birinin bağlı olduğu dini bir topluluğa ait. Camiye gitmezler, Ramazan'ı kutlamazlar. Ama yine de Suna, kendini Müslüman olarak görüyor." demiştir. Ayrıca Alevilerin, Ortodoks (Sünni) Müslümanlar

⁴ Freia Peters. "Aleviten – die anderen Türken in Deutschland". *Die Welt* (04 Mart 2011).

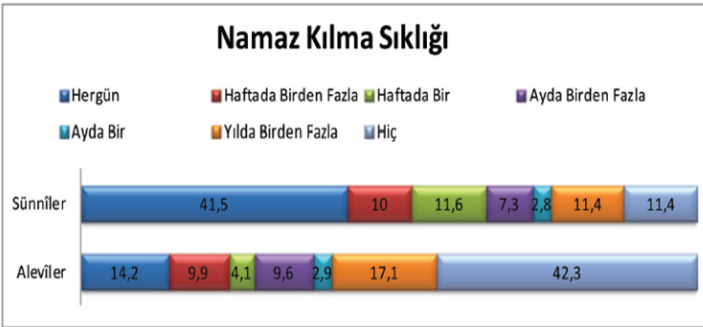
tarafından tanınmadığını, Türkiye’de onların ezilen bir azınlık olduğunu, Almanya’da ise, yaklaşık 500 bin Alevi’nin yaşadığını ve resmîyette de dini bir cemaat olarak kayıtlı bulduklarını belirtmiştir (Eigendorf, 17 Mayıs 2011).

Yapılan araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda, Alevilikte oruç ile ilgili şu tutumlara ulaşılmıştır: Bazıları Ramazan orucunun tamamını tutarken, bazıları ise Ramazan ayının başında, ortasında ve sonunda birer gün veya 25, 26 ve 27. günlerinde üç gün oruç tutmaktadır. Bazı yörelerde ise, Ramazan ayında saldırıya uğrayıp şehit edilmesinden dolayı Hz. Ali’nin anısına dokuz gün oruç tutulmaktadır. Öte yandan, Hz. Ali’nin Ramazan ayında şehit edilmesi ve Muaviye’nin de bu ayda bayram yapması sebebiyle Ramazan’da oruç tutulmadığı da kaydedilmiştir. Alevi-Bektaşî geleneğinde, bilhassa Hz. Hüseyin’in Kerbela’da şehit edilmesinin/katledilmesinin anısına ve On iki İmamların sembolizminin de ilâve edilmesiyle, Muharrem orucu tutulmaktadır. Zahmet ve sabretmenin esas olduğu Muharrem orucunda, belirgin bir şekilde su içmemenin ve bazı yiyeceklerden yememenin önemi vurgulanır. Ayrıca bu noktada Aleviler içerisinde namazın farz olduğunu kabul edenlerin ve kılanların bulunduğunu ve bu ibadetin yerine getirilmesinin gerekliliği noktasında bir görüş ayrılığının olmadığını da belirtmek gerekir (Köker, 2018, 54-58).

“Alevilerin, sempati/cana yakınlık değerlerinin yüksek olmasının nedenleri daha da derine iniyor” diyen T. Stoldt, bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Türkiye’de yüzyıllarca Sünnî Müslüman çoğunluk tarafından kanlı bir şekilde ezildiler ve bugün hâlâ ayrımcılığa maruz kalıyorlar. Buna göre Aleviler, yeni vatanlarında (Almanya) özgürlüklerine ve haklarına değer vermektedirler. Buna ek olarak, Alevî öğretisi, hümanist ve güçlü bir iç etik/ahlâk ile karakterizedir. Alevilerin, geleneksel Müslümanların şeriatın ilahi hukukuna olan inancıyla hiçbir ilgisi yoktur. Bedensel cezayı (Kur’an’ın ve peygamberlerin geleneklerinin talep ettiği gibi) tamamen reddederler. Namaz kılmak, alkol yasağı veya başörtüsü zorunluluğu da hoş karşılanmaz; bu kadar dar bir yasallık sadece kalbe zarar verir. [...] birçok araştırmaya göre, Alevî inancı bu nedenle (Alman) anayasasının değerleriyle tamamen uyumludur.”⁵

Till-R. Stoldt’un ileri sürmüş olduğu, “Alevilerde namaz kılmak hoş karşılanmaz.” şeklindeki görüşler, Federal Göçmenler ve Mülteciler Dairesi (BAMF: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge) tarafından gerçekleştirilen ve 2009 yılında yayımlanan bir araştırmaya ters düşmektedir. Bu araştırmada Alevilerde ve Sünnilerde namaz kılma oranları (%) şu şekilde belirlenmiştir (Zengin, 2014, 64-70):



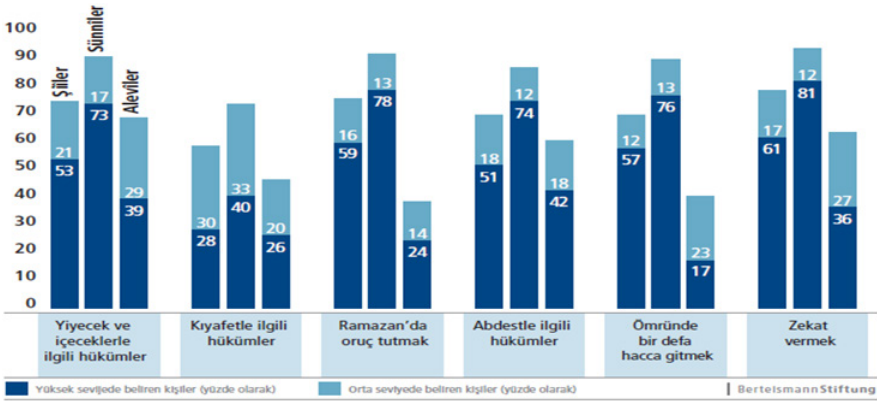
⁵ Till-R Stoldt. “Verlieren die Aleviten ihren Biss?”. *Die Welt* (04 Mart 2012).

Sivas'ta 2 Temmuz 1993 tarihinde yaşanan menfur olayı kaleme alan Helga Hirsch, bu olayda hayatını kaybeden H. Gültekin hakkında bilgi verirken, kendisinin Sünni çoğunluğa boyun eğmek istemeyen, kendi geleneğine tanıklık etmek isteyen biri olduğunu ve mensuplarına seçim ve inanç özgürlüğü veren ve hiç kimseyi hiçbir şeye, hatta Mekke'ye hacca bile inanmaya mecbur etmeyen Alevilikle gurur duyduğunu belirtmiştir (Hirsch, 02 Temmuz 2013).

Alan Posener ise, Selman Rüşdi (Şeytan Ayetleri yazarı) mevzusunu temel alarak; "Aleviler, Rüşdi'nin kışkırtmasına ve Aziz Nesin'in ateizmine müsamaha gösterdi. Bu durum tasavvufi tarikatlar gibi dini inançları nedeniyle Kemalist devlet tarafından şüphyle karşılanan onları, bağnazların düşmanı haline getirdi." demiştir (Posener, 03 Temmuz 2016).

Die Welt yazarlarının oruç, başörtüsü, alkol vb. konularda vermiş oldukları bilgiler ve yapmış oldukları değerlendirmeler, aşağıdaki grafikte ortaya konan sonuçlar dikkate alındığında sosyolojik ve dini gerçeklikten bir hayli uzak ve kopuk görünmektedir (Heine-Spielhaus, 2009, 28):

Mezheplere göre hükümlerin önemi



Söz konusu araştırmaya göre; alkol ve domuz eti tüketimi sorusuna verilen cevaplarda, inanç yoğunluğundan bağımsız olarak Şii, Sünniler ve Aleviler birbirine yaklaşmıştır. Alevilerin yarısı seyrek alkol kullandığını ya da hiç kullanmadığını söylemiş, Şii ve Alevilerin %10'undan daha az bir kesimin sıklıkla alkol tükettiği ortaya çıkmıştır. Sünnilerde ise sık alkol kullanma oranı %5'ten daha az çıkmıştır (Heine-Spielhaus, 2009, 29).

18-29 yaş aralığındaki Müslümanların %90'ı hiç domuz eti yemediğini söylerken, 40-49 yaş aralığındakilerin sadece %84'ü ve 60 yaş üzerindekiilerin ise sadece %73'ü domuz eti yemediğini söylemiştir. Orta nesle (40-49 yaş, %52) ve yaşlılara (60 yaştan itibaren, %54) nazaran alkol yasağına da Almanya'da, 18-29 yaş arasındaki Müslümanlar %59 oranda mutlak manada riayet etmiştir (Blume, 2009, 46).

Almanya'da 2000 yılında yürütülen bir anket çalışmasına katılanların %22'si, Müslüman kadınların başörtüsü takmasını onaylarken, 2005'e gelindiğinde bu oran %47'ye, 2010'da ise %62'ye ulaşmıştır. Verilerden de anlaşılacağı üzere, göçmen Türkler üzerinde İslâm dininin etkisinin artması, Alman yöneticilerini ve kamuoyunu

hem rahatsız etmiş, hem de kaygılandırmış görünmektedir. Her şeyden önce bu durumun Müslüman Türklerin Almanya'ya olan uyumunu zorlaştırdığı iddia edilmiştir. Buna bağlı olarak başörtüsü, Alman medyasında ve zihninde Türklerle ilgili olumsuz bakış açısının sembollerinden birisi haline getirilmiştir. Alevilerin başörtüsü takmadığı her fırsatta hatırlatılarak, onların sosyal yaşama ne kadar adapte oldukları ispatlanmaya çalışılmıştır. Aynı şekilde Alevilikte önemli bir yere sahip olan “tolerans” konusu da, dini değil felsefi bir öğreti olarak sunulmaya çalışılmıştır (Altun, 2014, 27, 151). Kadının örtü arkasına gizlenmesine ihtiyaç duyulmadığı Alevilikte, hiçbir şekilde hoş karşılanmayan açıklıkta giyilmesi de kabul edilmemiştir (Menemencioglu, 2011, 132). Malatya’da 2019 yılında yapılan bir araştırmada, 45 yaşında lise mezunu evli bir ev hanımı oruç ve başörtüsü konularında şunları söylemiştir: “Muharrem orucunu tutuyorum. 12 gün tutulur. On beş gün tutarsan kurban kesilir. [...] Ben küçükken cemevlerimizde yapılırdı. Hızır orucunu 3 gün tutarım. [...] Cemde tülbent dağıtılır. Cemlerde başörtüsü takarız. Ben duayı çok yaparım. Ahirete de inanırım. [...]” (Köse, 2020, 166).

Bununla birlikte, Ahmet Taşgın’ın cem ve cemevleri ile ilgili olarak kaleme aldığı şu bilgiler *Die Welt* yazarları tarafından ortaya konan anlatımların eksikliğini tüm açıklığıyla ortaya sermektedir: Bir kimsenin, “Alevi-Bektaşî grubun üyesi olma imkânı cemevlerinde başlar. Grup üyeliği de cemevindeki ilk ikrar cemiyle başlar. İmkânı nispetince ikrar olanlar tarafından kurban kesilir. Kurban, onun ikrarının şahitlerinden birisi olur. [...] Cemler, talibin müşterek bir dünyanın parçası olmasını sağlayan ortak akıl, bilgi ve ruhun oluştuğu anlardır. Buradaki bilgi ile insan arasındaki bağlamı her ikisinin bir yönüyle aşkın olan yüce zatın sonsuzluğuna işaret eden aşamalarıyla, insanın serüvenini anlamasına kolaylık sağlar. Böylece cem, cemevinde bulunan talipler, sürekli bir deryada olurlar ve buradan bir ömür beslenirler.” (Taşgın, 2009, 211).

Die Welt yazarlarının Alevilik konusunda tarihsel ve bilimsel bir tanımlama ortaya koymaksızın gündeme taşıdıkları bilgi, gözlem ve değerlendirmelerin yanlış bir Alevilik algısına hizmet edeceği muhakkaktır. Türklerin Aleviliği konusunu ele almış olmalarına rağmen, bu konuya açıklık getirecek hiçbir ana kaynağa başvurulmamıştır. Eğer başvurulmuş olsaydı, Hacı Bektaş-ı Velî’nin “dört kapı” ve “kırk makâm”ı açıklamak maksadıyla yazmış olduğu *Makâlât* adlı eserine de yer vermeleri gerekirdi. *Makâlât*’ta geçen “dört kapı”dan maksat; “şeriat, tarikat, ma’rifet ve hakikat” kavramlarıyken; “kırk makam”ın karşılığı ise bu kapılardan girilerek kat edilecek kırk adet merdiven basamağıdır. Hacı Bektaş-ı Velî, *Makâlât*’ta, bu kapıları aralayarak, her birindeki onar makamın neler olduğunu ve her makamdan bir sonraki makama ulaşmak için neler yapmak gerektiğini anlatmaktadır (*Makâlât*, 2007, 27). Aleviler arasında en çok okunan kitapların başında gelen ve adeta bir el kitabı mesabesinde olan “Buyruk” (İmam Cafer Buyruğu) ise, Aleviler açısından Kur’an’ı açıklayan ve tamamlayan bir kitap olarak benimsenmektedir. “Buyruk”un Alevi inanç, töre, tören ve söylencelerini içermesi, onun Alevilerce üstün tutulmasına fırsat vermiştir (*Buyruk*, 2018, 6).

3. Alevilerin Entegrasyonuna Hız Verilmesi

Alevilerin yaşadığı ülke değişse de, ülkelerin Alevilere bakış açısı değişmemektedir. Maalesef Almanya’da da Aleviler, tehdit unsuru olarak algılanan radikal İslâmî yapılara karşı alternatif bir İslâm yorumu şeklinde görülmüştür. 11 Eylül 2001 hadisesine müteakip, Almanya’da bulunan Müslüman topluluklarını kontrol altına almak ve tutmak isteyen Alman Hükümet yetkilileri de benzer bir refleks

geliştirmiştir (Keleş, 2021, 133). Batı'nın lider devletleri, İslâm âlemini sömürmek, dağınıklığını sürdürmek ve bu âlemin kontrolünü elinde bulundurmanın çabası içerisinde. Bu amaçla İslâm ülkelerini iç savaş, kargaşa ve terör ile zayıflatmanın yanında, bir de mallarını serbestçe satabileceği bir pazar haline getirmeyi arzu etmektedir. Gerçekleştirdikleri işgal, zulüm ve baskılara karşı ortaya çıkan Batı karşıtı direniş hareketleri önce cihadist, sonra fundamentalist, en sonunda da terörist ilân edilerek tecavüzler meşrulaştırmıştır (Bozan, 2016, 16). Bununla birlikte İslâm dünyasındaki mezhepsel farklılıklara da el atarak, bunları olumlular-olumsuzlar, modern-köhne/karşıt, ılımlılar-radikaller gibi paradigmlar çerçevesinde konumlandırmaya çalışmışlardır. Bu duruma istinaden, Alevileri kendi anlayışlarına yakın gördüklerinden olsa gerek, onları yeni bir tür istismar kaynağı haline getirmeye çalışmaktadırlar.

Alevilerin hümanist, liberal, hayırsever, özgürleşmiş olarak görüldüğünü belirten Till-R. Stoldt (2007) ise, bu nedenden dolayı Alman Hükümeti tarafından onların destekleneceğine işaret etmiştir. Ayrıca İslâm dünyasından olup da, Kuzey Ren-Vestfalya'da (*North Rhine-Westphalia -NRW-*) dini topluluk olarak tanınan ve kendi dini eğitimlerini alan ilk dini grup oldukları bilgisini paylaşmıştır. Eğitim süreci 2008'e kadar başlamayacak olsa da belirleyici engel çoktan aşılmıştır. Ulusal çapta geçerliliği olacak bir pilot projede, Eğitim Bakanlığı ve Alevi topluluğu, Almanya Hristiyan Demokrat Birliği (*CDU: Christlich Demokratische Union Deutschlands*) liderliğindeki diğer üç federal devletin de benimseyeceği bir müfredat taslağı üzerinde -ülke çapında en az 500.000 Alevi'ye din eğitimi vermek üzere- anlaşmışlardır. Esasında bu bir "bütünleşme politikası" çalışmasıydı. Ancak bu politikanın başarı öyküsü, korkuların gölgesinde kalmıştır. Bu vaziyet Almanya'daki Müslüman lobilerin Alevilerin kendi güçlerini çalabileceğinden korkması, Alman politikacıların Müslüman dernekleri yabancılaştırmaktan endişe etmesi ve Türkiye'deki politikacıların kurtuluş kıvılcımının Türkiye'ye yayılıp oradaki Alevilerin daha yüksek sesle eşitlik çağrısı yapmasına neden olabileceğinden korkması şeklindeydi. Korkuların temel noktası Eğitim Bakanlığı'nın taslak müfredatta yer alan ve Alevileri öven ifadesinde açıkça görülen, "Alevi insan imajı; modern, özgür-demokratik ve çoğulcu toplum anlayışına çok yakındır" gerekçesinden kaynaklanmaktaydı. Almanya'daki hiçbir devlet kurumu, Müslüman insan imajı için böyle bir şeref beyanında bulunmamıştır.(!) Üstelik İçişleri Bakanlığı da Alevilerin anayasaya kayıtsız şartsız bağlılıklarını tasdik etmiştir. Bu esnada *NRW* entegrasyon görevlisi Thomas Kufen'in (*CDU*), bunun başarılı göçmenlik hikayelerine örneklik teşkil ettiğini söylemesine de şaşmamalıydı. Çünkü yeni ev/yurt, göçmen Alevilere daha önce hiç tatmadıkları bir şey sunmaktaydı; din özgürlüğü.(!) Bu noktada Müslüman derneklerin artık homurdanıyor olması şaşırtıcı değildi. Aleviler 2001 yılında din eğitimi için başvurmuş, altı yıl sonra da buna sahip olmuşlardır. Müslüman dernekler ise on yılı aşkın bir süredir İslâmî din eğitimi için mücadele etmekteydi. Yasal yollardan girişimlerde bulunuldu ve çeşitli eyalet hükümetleriyle görüşüldü. Ancak herhangi bir başarı sağlanamadı. Bir yandan da Alevilerin sayısı artarken Müslümanların sayısının azalması gerçeği yeni bir tat oluşturmaktaydı.(!) Almanya Alevi Cemaati Genel Sekreteri Ali Toprak, bazı yaşlı Alevilerin, Türk devleti onları Alevi kimliklerinden bir parça çaldığı için, kendilerini hâlâ Müslüman olarak adlandırdıklarını açıkça kabul ederken, genç Alevilerin ise kendilerini İslâm'ın liberal akımı olarak değil, bağımsız bir dinî topluluk olarak kabul ettiklerini gururla belirtmekteydi. Böyle düşünen

Alevilerin Toprak'ın yanında yer alması halinde, bu durumun Müslüman dernekler açısından toplu bir irtidâd, dolayısıyla da büyük bir günah anlamına geleceği gibi, bir güç kaybına da yol açacaktı. Thomas Kufen (CDU) ise, ortaya çıkan duruma istinaden “Türk tarafında şüphe” olduğunu kabul ederken, ancak eyalet hükümeti için odak noktasının Türkiye'nin hassasiyetleri olmayıp, *NRW*'deki okul çocuklarının -Aleviler de dâhil olmak üzere- din eğitimi hakkı çerçevesinde olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte Entegrasyon Bakanlığı'ndaki bazı kişiler gelecekteki iklim konusunda endişe duyduklarını gizlememişlerdir. Bu durum birtakım dış politika anlaşmazlıklarından kaynaklı korkularla ilgiliydi. Çünkü Türk devleti Alevilere verilen desteği dikkatli gözlerle izlemekteydi. Varlıkları Boğaza (İstanbul) kadar yayılan ve nüfusun en az %20'sini oluşturan Türkiye'deki Aleviler de gelişmelerden etkilenerek daha isyankâr hâle gelmekte ve devlet dini olarak Sünni İslâm'ı koruyan devlete karşı giderek daha yüksek sesle protestolara başvuruyordu. Türk Aleviler, Almanya'daki din kardeşlerinden aldıkları destekle, bu zorunlu din değiştirmeye karşı artık Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne dava açmaya cesaret etmekteydi. Yine onların yardımıyla, 1993'te çoğu Alevi olan 40 aydın Sivas'ta bir otelde, radikal Müslümanlar tarafından yakılarak öldürülürken, polisin hiçbir şey yapmadığı katliam her yıl anılmaktaydı. Türkiye'de eşitlik kültürü oluşturmak için Sivas'a giden Alevilerin rol modelleri ise Almanya'ydı (Stoldt, 28 Temmuz 2007).

Stoldt'un yazısına bakıldığında, Almanya'nın bütünleşme politikası, Alevilere yönelik yaklaşımları ve açılımları genellikle yüceltilmiştir. Türkiye ise sürekli ağır bir biçimde eleştirilmiş, hatta eleştirinin ötesine geçilerek katliamcı olarak damgalanmıştır. Bu noktada, Almanya'nın Alevilere hami olma ve onları Müslümanlardan uzaklaştırma gayreti “Türkiye argümanıya beslenmeye ve güçlendirilmeye mi çalışılmıştır?” sorusunu akıllara getirmektedir.

Diğer taraftan Till-R. Stoldt'un Türkiye'de devlet dininin Sünni İslâm olduğu yargısına ulaşması, T.C. Anayasası ile tezat teşkil etmektedir. Çünkü 1982 Anayasası'nda korunan laiklik ilkesi ve 2, 13, 14, 24, 68, 81, 103, 136 ve 174. maddelerinde belirlenen hükümler ile Türkiye'deki din ve inanç özgürlüğü, din, eğitim ve öğretimiyle ilgili temel ulusal hukukî çerçeve çizilmiştir. Laiklik ilkesi, din ve vicdan özgürlüğünün güvencesidir. Toplumsal çeşitliliğin korunması, bireylerin ve toplulukların benimsedikleri inançlarıyla barış içinde bir arada yaşayabilmeleri bunun kurumsallaşması sayesinde. Böyle olunca da, dini konulardaki bireysel tercihler ve bunların şekillendirdiği yaşam tarzı, devletin müdahalesi dışında, ancak koruması altındadır. Anayasada din alanıyla ilgili eğitim ve öğretim durumu, bir hak olarak tanınmak yerine, anayasal bir düzenlemeye tabi kılınmıştır. Buna bağlı olarak da, din ve ahlâk eğitimi ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılmaktadır. Yasal düzenlemeler gereği Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) dersi, ilk ve orta öğretim müfredatında zorunlu dersler arasında yer almaktadır. Alevilerin bu konudaki tavırlarına bakıldığında; DKAB dersi tamamen kaldırılın diyenler bulunduğu gibi, bu dersin zorunlu olmaktan çıkarılmasını talep eden ya da DKAB dersine çok da karşı gelmeyen, ancak bunun “ayrımcılık yapılmayan, tüm din ve inançlara eşit mesafede duran, çocuklarının maddi ve manevi olarak ayrımcılığa maruz kalmayacağı” bir din dersi şeklinde verilmesini arzu edenler de bulunmaktaydı (Yıldırım, 2021, 8-23). DKAB derslerinde ortaöğretimde 2005, ilköğretimde ise 2006 yıllarında program değişiklikleri yapılmıştır. Önceki programda “sorumluluklar merkezli bir vatandaşlık

bilinci ön planda” tutulurken, 2005-2006 değişiklikleri ile “hakları temele alan bir vatandaşlık ve onun dinle ilişkilendirilmiş şekline yer verildiği” görülmüştür. Böylece önceki programlara kıyasla, bireye ve onun hak ve özgürlüklerine daha fazla vurgu yapılmıştır. Dinî değerler ile toplumsal bilinç arasında bir ilişki kurulmasına daha fazla dikkat edilmiştir. Yeni DKAB öğretim programlarına, demokratik toplumda bir arada yaşama kültürü bağlamında bakıldığında; diğer dinlerin takdiminde çoğulculuk yönünde, bilimsel ve ötekini yargılamadan anlamaya çalışan bir değişimin olduğu da görülmüştür (Kaymakcan-Meydan, 2010, 43).

F. Peters'in, Almanya'da devam eden bütünleşme konusuna atıfta bulunarak “Entegrasyon tartışması, Türkiye’de zorla İslâmlaştırmaya (Sünnileştirmeye) karşı çıkan milyonlarca göçmeni, yani Alevileri gözden geçiriyor.” (Peters, 04 Mart 2011) şeklindeki değerlendirmesi ya da ikazı, İslâm dini şemsiyesi altında yer alan Alevilerin adeta başka bir dine mensup oldukları bilgisine sebebiyet vermektedir. Türkiye’de, Alevilerle ilgili sorunlar bulunduğunu dile getirmek bir yönüyle tartışma ortamı oluşturmak ve çözümler üretmek açısından dikkate değer olsa da, Alevilerin adeta İslâm dışı olduklarını belirtmek tarihsel ve dini gerçeklerle hiçbir şekilde örtüşmemektedir.

Aynı yazıda Almanya'da gerçekleşen bir Alevi resepsiyonuna değinen Peters, söz konusu resepsiyona katılan Almanya Sosyal Demokrat Partisi (*SPD: Sozialdemokratische Partei Deutschlands*) lideri Sigmar Gabriel'in, Alevilere çağrıda bulunarak, “Bana bir iyilik yapın: Burada kalın. [...] Artık Katolik Kilisesi'nden daha iyi entegre oldunuz!” şeklindeki sözlerinin Yeşiller Partisi lideri Claudia Roth'tan alkış, Federal Meclis Başkanı Norbert Lammert'ten (*CDU*) ise bir gülümseme aldığını belirtmiştir. Ayrıca, Ortodoks (Sünnî) İslâm eleştirisi söz konusu olduğunda muhafazakâr partiler (*CDU*) ve Alevi toplumunun rahatlıkla el sıkışabildiğini söylemiştir. Kısa dönem içerisinde yaşanan gelişmelere bakıldığında, Almanya'da birlik çatısı altında, yakın zamanda bir Hristiyan-Alevi arkadaş grubu kurulmuştur. Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik şüpheler konusunda da fikir birliğine varılmıştı. Bu arada Almanya Alevi Cemaati Genel Sekreteri Ali Toprak, iddiaya göre Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın ülkesini AB'ye yaklaştırdığını söylese de, Türk toplumunun daha dindar ve muhafazakâr hale geldiğini ve Türkiye’de yeniden İslâmlaşmadan korktuklarını belirtmiştir. 2011 yılı başında Almanya'ya gelen ve Düsseldorf'ta yaklaşık 10 bin kişiye seslenen Başbakan Erdoğan, “Entegrasyona evet diyorum. Entegrasyon yapmak zorundasınız, ama ben asimilasyona karşıyım” demiştir. Üç yıl önce de Almanya'ya yaptığı ziyarette benzer uyarılarda bulunarak, Almanya'da yaşayan Türkleri bütünleşmeye çağırması, aynı zamanda kültürel kimliklerinden tamamen vazgeçmemeleri konusunda uyarmıştır. Toprak ise bu yaklaşımı, “Bu akıl dışı bir durum, çünkü kendi ülkesinde Alevileri asimile olmaya zorluyor. Türkiye, geçmişi hakkında tamamen eleştirel olmayan, inatçı, milliyetçi bir devlettir.” diyerek eleştirmiştir (Peters, 04 Mart 2011).

AB İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg, bir süre önce Türkiye'yi ülkenin çok dinli yapısını dikkate alması ve Alevi dini cemaatini tanıması konusunda yazılı olarak uyarmıştır. Almanya'da Aleviler -kendilerini böyle adlandırsalar da adlandırmaları da- toplumla uzun zamandır iç içeydiler. Dikkat çekici sayıda Türk kökenli politikacı ve akademisyen Alevi kökenliydi. Müslüman göçmenlerin Alman toplumundaki durumuna eleştirel bir gözle bakan yazar Güner Balcı (Almanya doğumlu), Almanya'da “Türk kökenli pek çok iyi bütünleşmiş göçmenin Alevi

olduğunu” söyleyerek, özellikle Alevi olarak yetiştirilen genç erkeklerin, modası geçmiş rol modellerden vazgeçmeye daha istekli olduklarını belirtmiştir (Peters, 04 Mart 2011). Alman siyasetçilerin Alevileri neredeyse Katolik Almanlara tercih etmeleri ve benimsemeleri son derece düşündürücüdür! Başbakan Erdoğan’ın, Türkiye’yi daha dindar ve muhafazakâr hale getirdiği ve bunun Aleviler açısından bir tehdit olduğu anlayışı ise ön yargılı bir tavrın yansıması olarak belirmektedir. Alevi genç erkeklerin, modası geçmiş rol modellerden vazgeçmeye daha istekli oldukları şeklindeki açıklamanın neyi içerdiği ise anlaşılabilir. Acaba bu ifadeyle Anadolu Alevilik anlayışının şekillenmesinde ve yaşatılmasında etkisi bulunan Hoca Ahmed Yesevî, Hacı Bektaş-ı Veli, Abdal Musa, Pir Sultan Abdal, Seyyid Nesîmî gibi şahsiyetler ya da Alevi anlayışının kaynağı olarak gösterilen Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin mi kast edilmektedir?

Diğer taraftan, R. T. Erdoğan’ın başbakanlık yaptığı dönem dikkate alındığında, Cumhuriyet Hükümetleri arasında ilk defa bir hükümet bir irade ortaya koyarak, Alevilerin sorun ve talepleri kapsamında adımlar atılmasını sağlamış ve mevzuyu bu ölçüde ciddiye almıştır. Bu bağlamda, ortaya konan çalışmaların başarılı ya da başarısız olmasından bağımsız olarak, bilinen fakat görmezden gelinen bir toplumsal sorunun üstü açılmış, mevzu kamuoyunun gündemine getirilmiştir. Böylece çözüm bekleyen temel sorun alanlarının tespiti için serbest tartışma ortamı oluşturulmuştur. Bu dönemde “Alevi Açılımı Kronolojisi” başlığı altında gerçekleştirilen birtakım düzenlemeler şu şekildedir:

“Alevi - Bektaşî Kuruluşları Birliği’nin kapatılması istemine ilişkin davaya bakan Ankara 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin istediği görüşe Kültür Bakanlığı, ‘Derneğin adına bakılarak din, mezhep farkı yaratmak istediği söylenemez’ şeklinde görüş bildirdi ve birliğin kapatılmamasına karar verildi (Nisan 2003). Doğunun en büyük cemevi olan ve 1328 metrekare alan üzerine kurulan Hacı Bektaş Veli Kültür Merkezi, Erzincan’da törenle açıldı (Ağustos 2004). Avrupa Birliği’ne uyum yasaları çerçevesinde Aleviliğin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersi kapsamına alınmasına karar veren Milli Eğitim Bakanlığı, bu yıl ilk kez ortaöğretim müfredatına, detaylı olarak Hz. Ali ve Hacı Bektaş Veli’nin yaşam öykülerini ekledi (Kasım 2005). Sivas’ta ilk cemevi çok sayıda Alevi ve Sünnî vatandaşın katıldığı törenle açıldı (Haziran 2006). İstanbul 5. İdare Mahkemesi, yalnızca gayrimüslimlerin muaf tutulduğu Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinden, bir Alevi çocuğun da muaf tutulabileceğine karar verdi (Kasım 2006). Danıştay 8. Dairesi içtihat değişikliğine giderek, Alevi öğrencilerin zorunlu Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinden muaf tutulabileceklerine hükmetti (Mart 2008). Dr. Necdet Subaşı’nın koordine ettiği Alevi çalıştaylarının birincisi Tunceli’de yapıldı (Haziran 2009). Genel Kurmay Başkanlığı cemevlerinde şehit cenazesi düzenlenmesine izin verdi (Ekim 2009). Madımak Oteli kamulaştırıldı (Kasım 2010). Muş Alparslan Üniversitesi’nde 2010-2011 eğitim-öğretim yılında seçmeli Alevilik dersi verilmeye başlandı (Nisan 2011). 2011-2012 eğitim-öğretim yılından itibaren ilköğretim 4. sınıftan lise son sınıfa kadar Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders kitaplarına Alevilik kondu (Eylül 2011). Başbakan R. Tayyip Erdoğan 1938 Dersim Olayları dolayısıyla devlet adına özür diledi (Kasım 2011).”⁶

“SPD ve Yeşiller (Kırmızı-Yeşil İttifakı), radikalleri sosyal olarak kabul edilebilir kılıyor” başlıklı bir yazı kaleme alan T. Stoldt (2011), Türkiye doğumlu Alevilerin, “SPD ve Yeşiller’in Türkiye başbakanının yardımcıları olduğunu” söylediklerini

⁶ Arda Akçiçek. *Alevi Açılımında Çözüm Ödaklanmak: Reform Adımlarına İlişkin Öneriler ve Yol Haritası Raporu*. (Haliç Üniversitesi Liberal Düşünce Topluluğu, 2016), 20-21.

belirtmiştir. Bu da Kırmızı-Yeşil (*Rot-Grün*) ittifakının, kendi destekleriyle başlarını belaya sokmaları anlamına gelmekteydi. Bu noktada Yeşiller'den olan Alevi liderlerden Ali Ertan Toprak, dinî eğitim konusunda Müslümanlar Koordinasyon Konseyi (*KRM: Koordinierungsrat der Muslime*) ile DİTİP (Diyabet İşleri Türk İslam Birliği) adlı yapıların muhatap alınmalarına sert bir biçimde karşı çıkmış; bu tavrı bir sorumsuzluk olarak addetmiştir. *KRM*'de toplanan derneklerin hiçbirinin tanınmış bir dini topluluk olmadığını ve hepsinin sorunlu olduğunu ileri sürmüştür. İmamlarının Türk milliyetçiliğine sonsuz bağlılık yemini etmesi dahi istenen DİTİP ise, Türk devletinin bir koluydu ve onun çıkarlarını gözetmesi gerekiyordu. Ayrıca DİTİP, *KRM*'de veto hakkı olan tek dernekti. Dolayısıyla Müslüman öğrencilerin Almanya'da ne öğreneceğini yakında Ankara belirleyecekti. Toprak'a göre radikaller (DİTİP, *KRM* ve Milli Görüş ve diğerleri) Almanya'da sosyal olarak kabul edilebilir hale getiriliyor ve anayasal standartlar esnetiliyordu. Bundan dolayıdır ki, vakit kaybetmeksizin Kırmızı-Yeşil ittifak, gelecekte Alman okullarında hangi İslâm'ın okutulacağına açıkça karar vermeliydi. *SPD* ve Yeşiller kendilerini çok güvende hissetmemeliydi. Aleviler artık başka partilerde de kök salmaya başlamıştı. *CDU*'da bir Hristiyan-Alevi dostluk grubu kurulmuştur. Aleviler, *CDU*'nun en azından, aşırılıkçı Türk vatandaşlarına karşı Kırmızı-Yeşil ittifaktan daha ihtiyatlı olduğunu takdir etmekteydi (Stoldt, 22 Nisan 2011).

Die Welt yazarlarının Alevilik ve Aleviler söz konusu olduğunda bilhassa Ali Ertan Toprak ismine ve açıklamalarına sıklıkla yer vermeleri ve onu bir otorite olarak ön plana çıkarmaları dikkatlerden kaçmamaktadır.

Almanya Kürt Toplumunu (*KGD: Kurdische Gemeinde Deutschland*) başkanlığı görevini de yürüten A. E. Toprak'ın "Tam bir Türkiye karşıtı" duruşa sahip olduğu bilinmektedir (Ergöz, 23 Eylül 2017). Kendisi 23 Şubat (2021) Hamburg Eyalet Meclisi seçimlerinde Hristiyan Demokrat Partiden (*CDU*) milletvekili aday olmuştur. Münster Üniversitesi'nde "*Studium Rechts-und Sozialwissenschaft*" (Hukuk ve sosyal bilimler okudum) beyanında bulunmasına rağmen, yapılan araştırmada, üniversitede hukuk okuduğu ve okulunu bitirip bitirmediği sorulduğunda Münster Üniversitesi yetkilileri, Ali Ertan Toprak'ın kayıtlara göre isminin bulunmadığını belirtmişlerdir (*Sabah*, 20 Şubat 2021). Üniversite bitirmediği kendisine hatırlatıldığında ise "Neden doğru olmasın. Çünkü okudum ama bitirmedim. Sonuçta bir okuma var." cevabını vermiştir. Ayrıca bu konuyu araştıran Zafer Özpolat'a, "Benim çok önemli medya avukatım var. Siz, bu konuda haber yaparsanız mahkemeye veririm. Yüklü tazminat ödersiniz. Yoksa *SPD*'den para mı aldın?" şeklinde gözdağı vermiştir (Özpolat, 14 Ocak 2021).

Almanya'da, PKK (terör örgütü) yasağının kaldırılması noktasında propaganda çalışmaları yapan organizasyonların başında Alman Kürt Toplumunu Derneği de gelmekteydi. PKK'nın Almanya'da daha ziyade sol cemaatte ve Sol Parti içinde yer bulduğu düşünüldüğünde eskiden Yeşiller'de görev yapmış olan Ali Ertan Toprak'ın Hristiyan Birlik Partisi'ne (*CDU*) geçerek, örgüte yönelik yasağın kaldırılması çalışmalarına muhafazakârlar arasında destek bulma arayışı içinde olduğu söylenebilir (Keskin, 2019, 70). Ali Ertan Toprak'ın faaliyetleri ve girişimleri dikkate alındığında, Aleviliği gerçek manada önemseydiği ve Almanya'da bütünleşme çalışmalarına katkı sağladığı sonucuna ulaşmak pek de mümkün görünmemektedir. *SPD* ve Yeşiller'in -Toprak'ı kızdıran- diğer İslâmî gruplarla temaslarının altında yatan gerçekleri ise bu noktada yeniden değerlendirmek gerekmektedir.

Bu arada “AABF ne terör örgütü yandaşı, ne de Türkiye Cumhuriyeti düşmanıdır” tespiti de oldukça önemlidir. Bu konuda AABF eski Genel Başkanı Mahmut Gülçiçek’in “Anavatanımızı yöneten siyasi irade bizi PKK’lı olmakla suçluyordu. Sol siyasetler bizi Genelkurmay ve devletin adamı olarak suçluyordu” şeklindeki açıklaması, bu tartışmaların nasıl görüldüğünü izah etmektedir (Keleş, 2021, 124). Bu durumda, Ali Ertan Toprak ile AABF arasındaki irtibata bakılarak federasyon için bir genelleme yapmanın sağlıklı olmayacağı kanaatine varılabilir. Diğer taraftan Toprak’ın, *KGD* başkanlığı dikkate alındığında eski başkanlardan Gülçiçek’le örtüşen bir çizgiye sahip olmadığı sonucuna da varılabilmektedir. *Die Welt* yazarlarının gündemden düşürmedikleri A. E. Toprak’ın, *KGD*’deki görevi dolayısıyla Alevi toplumunu başka bir oluşumun (PKK terör örgütü) yanında yer alıyormuş gibi anlaşılmasına sebebiyet vereceğini, ancak bunun da tartışmalı bir çıkarım olabileceğinin belirtilmesi yerinde olacaktır.

Almanya’daki Alevi varlığına değinen K. Eigendorf (2011) ise, “Türkiye’den gelen göçmenlerin yaklaşık dörtte biri Alevidir. Entegrasyon ve İslâm hakkındaki tartışmalarda genellikle göz ardı edilirler. Buna karşın olumlu bir örnek oluşturuyorlar.” demiştir. Bu konuda 20’li yaşlardaki Suna T.’nin, “Almanya’da da bütünleşme tartışmalarında göz ardı ediliyoruz. Sadece çok dindar ve bütünleşmesi zayıf Türkler dikkate alınıyor, biz değil.” sözlerini kaynak göstererek; “Suna bunun bir parçası olmak istiyor. Türk kökleriyle, Alevi inancıyla ve Alman pasaportuyla.” demiştir (Eigendorf, 17 Mayıs 2011).

T. Stoldt’un (2012) paylaştığı bilgilere bakıldığında, Berlin’de gerçekleşen entegrasyon zirvesinde Maria Böhmer (Göç ve Uyumdan Sorumlu Devlet Bakanı) ve Şansölye Angela Merkel, AABF (Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu) sorumlusu Ali Ertan Toprak’ı aralarına almış, onu çok övmüş ve dinlemişlerdir. Almanya açısından çok ciddi bir teveccühe sahip bulunan AABF, Türk olmayan Almanları da endişelendiren hemen hemen her şeye karşı yıllardır savaşmaktaydı (Türk devletinin Almanya’daki bilinçli ilerlemesine, Türk İslâmcılığına ve Pan-Türk milliyetçiliğine karşı). AABF tüm bunlara o kadar samimiyetle saldırdı ki, entegrasyon politikacıları bu durumu sadece sessizce izlemekle yetinmişlerdir. Bunların Alman toplumuna verdikleri mesaj ise şöyleydi: “Bakın, Türk kökenli insanlar hiçbir şekilde yekpare bir blok ya da Ankara’nın beşinci kolu değil, kalpleri doğru yerde.” Sonuç itibarıyla; Aleviler teşvik ve terfi edilmiştir. Yıllardır federal eyaletlerdeki okullarda din eğitimi verebiliyorlardı. Federal Hükümet, federal bütünleşme projelerini yönetmek için AABF’yi birkaç kez görevlendirmiştir. Federal ve eyalet hükümetleri tarafından yasal olarak dini bir topluluk olarak kabul edilmişlerdir. Hatta kendileriyle 2012’de Hamburg’da bir devlet anlaşması da imzalanacaktı. Bütün bu imkânlar henüz Almanya’daki İslâmî kuruluşlara verilmiş değildir. Yeşiller üyesi Toprak’ın güdümü altında, geleneksel olarak sol eğilimli Alevi toplulukları *CDU*’ya açılmıştır. Ancak Toprak’ın partizanlarına göre bile, bunların hiçbiri seçimde ona yardımcı olmayacak, AABF seçimlerinden başarısızlıkla çıkacaktı. Ayrıca, Toprak’ın rakipleri onu inatçı davranışlar ve koordine olmayan eylemlerle suçlamışlardır. Ancak hepsinden öte, Federal Hükümet ile olan uyumunu ve diğer Türk kökenli insanlara karşı meşru kavgasını abartmıştır. Örneğin; Toprak, neden Kuzey Ren-Vestfalya’da Müslüman din eğitiminin getirilmesine karşı çıktı? Neden Anayasayı Koruma Dairesi tarafından gözlemlenen İslâmcıların ve Türk milliyetçilerinin gelecekte *NRW*

okullarındaki müfredatta söz sahibi olmaları gerektiği gerçeğini eleştirdi? *CDU* bile bunu destekliyorken, Aleviler neden “Almanlardan daha Alman” olsun? Toprak muhtemelen en önemli savunucusu olan eski Başkan Turgut Öker’i -cemaatin yaşlı beylerini eleştirirken- kendinden uzaklaştırdı. Onları dolaylı olarak Türk vatanlarına çok fazla yönelmek ve yeni Alman vatanlarına çok az ilgi göstermekle suçladı. Turgut Öker’in Türkiye’deki son milletvekili seçimlerine -sonuçta bir Alman dini cemaatinin başkanı olarak- katılması rahatsız edici bulunmuştur. Toprak’ın seçimlerde yenilgisi durumunda bir şey çok iyi değişebilirdi. *SPD* veya Kırmızı-Yeşil hükümetlerin eleştirisi o zaman daha temkinli olmalıydı. Her halükarda insanlar Toprak’ın karşısındaki diğer aday Ali Doğan’ın sadece *NRW*’deki *SPD*’de değil, aynı zamanda federal hükümetin en üstündekilere varıncaya kadar sadık bir yoldaş olduğuna güveniyordu. Bu arada *NRW* Entegrasyon Bakanı Guntram Schneider’in (*SPD*), Doğan için, *AABF*’de “adamımız” diyerek Alevi toplulukları arasında bir kampanya yürüttüğü de söylenmiştir (Stoldt, 04 Mart 2012).

Öte yandan, *Berlin-Neukölln Hermannplatz*’da 2 Temmuz 1993’te yaşanan Sivas Katliamı anıldı” bilgisini paylaşan Alan Posener, olayın faillerinden bazılarının Almanya’da sığınma hakkına sahip bulduklarını belirttiikten sonra, “Her zaman hoşgörü ve şiddetsizlik kültürünü öğütlemekle kalmayıp bunu yaşayan Aleviler, Batı’nın Türkiye’deki doğal müttefikleridir.” uyarısında/hatırlatmasında bulunmuştur. Burada bir konuşma yapan Cem Özdemir’in (Yeşiller Partisi’nin eş başkanı) -delil ve ispat sunmaksızın- Erdoğan’ın Suriye’deki İslâm Devleti (İD) milislerine verdiği iddia edilen desteğinden de söz ederek, Erdoğan, aniden İslâmci bir politikacı yerine büyük bir Türk politikacı haline geldi. Hoşgörü bir şansa sahip olacaksa, Türkiye’nin Ermeni soykırımı olgunlaştırması gerekiyor ve Türk olmak demek; “Ermenileri ve Hristiyanları, Keldanileri, Asurileri, Kürtleri ve Alevileri koruyan ve bugün gey ve lezbiyenleri kardeş gibi koruyan Türklerle gurur duymaktır.” (Posener, 03 Temmuz 2016) açıklamasıyla adeta yeni, ancak sorunlu bir Türklük tanımı yapmıştır. Böylece kendisini tüm Türklerin sözcüsü görece kadar had ve hudut tanımaz bir mertebede konumlandırmıştır. Ayrıca, Alevilerin gerçekleştirdiği herhangi bir etkinlik esnasında Alevilik kültürü ve geleneğinden bahsetmek yerine sürekli bir biçimde siyasi, ideolojik vb. mevzulara girilmesi, bilhassa da Sünni İslâm’ın ve Türkiye’nin hedef alınması sorunların çözümüne katkı sağlamayıp, tarafları birbirine karşı daha da güvensiz hale getirmekten başka hiçbir şeye yaramamaktadır. Bu da bazı isim ve odakların hak etmedikleri halde söz sahipliğini elde etmelerine ve yönlendirici olmalarına yaramaktadır. Eğer bu durum Almanya’da bütünleşme sürecinde fayda sağlayan bir unsur ise, o zaman da taraflar arasında samimiyet açısından sorun var demektir.

Diğer taraftan, 1 Ocak 2000’de yürürlüğe giren vatandaşlık yasası Alman vatandaşlığına geçişleri kolaylaştırılmıştır. Bu durum Aleviler tarafından olumlu karşılanmış ve Almanya’da yaşayan Alevilerin Alman vatandaşlığına geçmeleri *AABF* (Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu) tarafından teşvik edilmiştir. *AABF*’ye kayıtlı tüm alevi kurumlarında vatandaşlığa geçişler noktasında bilgilendirme kampanyaları düzenlenmiştir. “Vatandaşlığın teşviki” isimli kampanyalar düzenleyen *AABF*, ilgiyi artırmak için de Türkçe ve Almaca broşürler bastırmıştır (Keleş, 2021, 139).

Bu arada, “Ekümenik Kilise Kongresi”ne dair bilgi veren Frederik Schindler (2020), Protestan ve Katolik kiliselerinin üzerinde çalıştığı ve Mayıs 2021’de Frankfurt’ta üçüncü kez yapılması planlanan söz konusu kongrenin hazırlık sürecinde

ortaya çıkan yeni bir soruna dikkat çekmiştir. Hazırlık çalışmalarında yer alan Almanya Alevi Gençler Derneği (*BDAJ: Der Bund der Alevitischen Jugendlichen in Deutschland*), ilgili programı hazırlayan komisyondan ayrıldığını açıklamıştır. Zira söz konusu kongre programında muhafazakâr İslâmî dernekler, Müslümanlar Merkez Konseyi ve İslâm Konseyi de yer almaktaydı. *BADJ*'nin Başkanı Özge Erdoğan'a göre, adı geçen dernekler Aleviler ve Almanya'daki diğer azınlıklar için tehdit oluşturmaktaydı (Schindler, 26 Ekim 2020). Bu durum, Aleviler neden "Almanlardan daha Alman olsun?" sorusunu bir kez daha akıllara getirmektedir.

Sonuç

Die Welt yazarlarının kaleminden dökülen bilgiler dikkate alındığında, asıl gayenin Aleviler ve Alevilik olmadığı görülmektedir. Zira Alevi kaynaklarına, tarihine ve Alevi ocaklarına müracaat edilmeden ortaya konan şu hususlar söz konusu tespitimizi haklı kılmaktadır: Aleviler, İslâm kültüründen gelen göçmenler arasında hümanist, liberal, hayırsever, özgürleşmiş olarak görülmektedirler (Diğer Müslümanların insani değerlerden yoksun olduğu anlayışı pekiştirilmektedir!). Aleviler ve Sünniler arasındaki teolojik fark, bazen Katolikler ve Protestanlar arasındaki farktan daha fazladır. Kadın ve erkek, tüm insanlar için eşitlik ilkesi fikri Alevi inancının temel unsurlarındandır. Camiye gitmek, günde beş vakit namaz kılmak, oruç tutmak, yeme-içme yasakları, başörtüsü takmak veya Mekke'ye hacca gitmek herhangi bir önem arz etmemektedir. Özetle, Aleviler Kur'an'ın talimatlarına uymayıp, inançlarının odak noktasını hayatın kendisi oluşturmaktadır. Onlara göre Kur'an ve İncil eşdeğerdedir. Aleviler, yeni vatanlarında (Almanya) özgürlüklerine ve haklarına değer vermektedirler ve Ateizme müsamaha göstermektedirler. Alevi insan imajı; modern, özgür-demokratik ve çoğulcu toplum anlayışına çok yakındır.

Diğer taraftan *Die Welt*'e, Sünni İslâm ve Türkiye özelinde bakıldığında ise şu hususların yoğun bir biçimde ön plana çıkarıldığı görülmektedir: Yüzyıllardır zulme uğrayan Aleviler, bugün de ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Sünni Müslüman çoğunluk yüzyıllarca Alevileri kanlı bir şekilde ezmiştir, ezmeye de devam etmektedir. Aleviler sürekli katliamlara tabi tutulmaktadırlar. Ortodoks (Sünni) Müslümanlar, Alevileri kâfir (İslâm dışı) olmakla suçlamaktadır. Türkiye'deki Sünni Müslümanlar bağnazdır. Recep Tayyip Erdoğan, Türk toplumunu daha dindar ve muhafazakâr hale getirdiği için Aleviler, Türkiye'de yeniden İslâmlaşmadan (Sünnileşmekten) korkmaktadırlar. Öyle ki, Aleviler asimile olmaya zorlanmaktadır. Türkiye, geçmişi hakkında eleştirel olamayan, inatçı, milliyetçi bir devlettir.

Die Welt'e Almanya özelinde bakıldığında ise şu noktalar ön plana çıkmaktadır: Almanya'daki Türk göçmenler her zaman Sünni İslâm'a indirgenmekte ve neredeyse hiç kimse Alman Türklerinin yaklaşık dörtte birinin Alevi olduğunu bilmemektedir. Alevilerin rol modelleri Almanya'dır. Almanya yeni bir yurt olarak göçmen Alevilere daha önce hiç tatmadıkları ölçekte din özgürlüğü imkânı sunmaktadır. Almanya açısından Aleviler, Katolik Kilisesi'nden daha iyi entegre olmuşlardır. Entegrasyon sürecinde olumlu bir örnek oluşturmaktadırlar. Yasal olarak federal ve eyalet hükümetleri tarafından dini bir topluluk olarak kabul edilmişlerdir. Aleviler, Batı'nın dolayısıyla da Almanya'nın Türkiye'deki doğal müttefikleridir.

Die Welt yazarlarının kaleme aldıkları haber ve yazıların içeriklerinde, Almanya'da Alevilerin önemsendiği anlayışı ve vurgusu ön planda tutulmuş olsa

da, esasında Alevilerin anavatanlarına (Türkiye'ye) şüpheyle, korkuyla ve kaygıyla bakmaya devam etmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Türkiye'deki Sünni Müslümanların onların kadim düşmanları oldukları, ancak bunun onların sahipsiz, çaresiz oldukları anlamına gelmediği belirtilerek, kendilerini anlayan, benimseyen, koruyup kollayan ve karşılığında hiçbir menfaat hesabı gözetmeyen bir Almanya'nın bulunduğunu ileri sürmüşlerdir. Durum böyle olunca da Alevilerin artık asimilasyon tehdidi olmaksızın, tüm Alevi ananelerini Almanya'nın alıcınaplığı sayesinde Almanya topraklarında onlarca, yüzlerce yıl yaşayabilecekleri iddia edilmiştir.

Herhangi bir tarihsel ve bilimsel Alevilik tanımı yapmayan yazarlar, salt gündelik yaşam ve kendi benlikleri çerçevesinde; objektiflikten uzak, Aleviliği ve Alevileri dar bir çerçeveye sıkıştıran, hatta onları Batı normları bağlamında araçsallaştıran bir çaba içerisinde girmişlerdir.

Bütün bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda mevzunun salt bir Alevilik meselesi olmadığı, bir yandan Almanya merkezli yeni bir Alevilik formunun inşa edildiği, bir yandan da Almanya-Türkiye ilişkilerinin etki altına alınma amaçlandığı düşünülmektedir.

Almanya'daki Türkiye kökenli Alevilerin tarih boyunca yaşadığı, yaşamakta olduğu sorunlar ve zorluklar her ne olursa olsun ana yurtlarının Anadolu (Türkiye) olduğu gerçeğini değiştirmeyecektir. Bu durumda, bugün bu coğrafyanın siyasi gücü durumunda bulunan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sahip olduğu tarihsel birikim ve iyi yetişmiş (konunun uzmanı) kadroları vasıtasıyla adeta Almanların ve Almanya'nın rol çalmakta olduğu Alevilik mevzusunu tartışma konusu olmaktan çıkarması gerekmektedir. Bu yapılırken de Türkiye'deki Alevi inanç önderlerinin (dede, baba) bilgi, görüş ve tavsiyelerine başvurulmalıdır.

Kaynaklar/Referances

- Akççek, Arda. *Alevi Açılımda Çözüm Odaklanmak: Reform Adımlarına İlişkin Öneriler ve Yol Haritası Raporu*. Haliç Üniversitesi Liberal Düşünce Topluluğu, İstanbul, Mart 2016.
- Altun, Ali. *Almanya Alevileri'nin Sorun ve Talepleri ile Almanya'nın Alevi Politikası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Ateş, Süleyman. "İslâm'ın Kadına Getirdiği Haklar". *İslâmi Araştırmalar* 10/4 (1997), 304-310.
- Banaz, Şaban, "Türkiye'de Ca'feriler". *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* IV/1 (2018), 29-62.
- Bekar, Beytullah. "Almanya'da Türkler ve Türkçe". *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-* 8/9 (2013), 771-787.
- Blume, Michael. "Yaş gruplarına göre İslamî dindarlık". *Din Monitörü 2008: Almanya'daki Müslümanlarda Dindarlık*, Bertelsmann Vakfı Yayını, 2009, 44-49.
- Bozan, Fatma. "Radikal Örgütlerin Ortaya Çıkmasında Batı Politikalarının Etkisi". *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)* 2/1 (2016), 1-17.
- Buyruk: İmam Cafer-i Sadık Buyruğu*. Haz. Fuat Bozkurt. Konya: Salon Yayınları, 2018.
- Çetin, Canan ve Şenoğlu, R. Gizem. "Entegrasyon Kavramı ve Almanya'daki Türk Diasporasının Klasik Asimilasyon Teorisi Çerçevesinde Analizi". *Göç Araştırmaları Dergisi* 7/1 (2021), 76-117.
- Dayangaç, Taşkın. *II. Dünya Savaşı Sonrasında Alman Dış Politikası*. Kocaeli: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Eigendorf, Katrin. "Aleviten – eine verkannte Minderheit". *Die Welt* (17 Mayıs 2011) (Erişim: 18.04.2022). <https://www.welt.de/debatte/talk-to-the-enemy/article13377710/Aleviten-eine-verkannte-Minderheit.html>

- Erdem, Abdurrahman. *1950 Sonrası Türkiye'den Almanya'ya Dış Göçler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Ergöz, Gülriz. "Almanya'da seçim, ilişkilerde zedelenme". *Cumhuriyet* (23 Eylül 2017) (Erişim Tarihi:18.04.2022). <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/almanya-secim-iliskilerde-zedelenme-830281>
- Genel, Mehmet. "Almanya'ya Giden İlk Türk İşçi Göçünün Türk Basımındaki İzdüşümü Sirkeci Garı'ndan Munchen Hauptbahnhof'a". *Selçuk İletişim* 8/3 (2014), 301-338.
- Güngör, Özcan. "Yolda Caferi Olmanın Sosyolojik Anlamı: Alevilik Caferilik İlişkisi". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic- 7/4* (2012), 1939-1959.
- Habertürk. "Medya devi kanal satın aldı!". 10 Aralık 2013 (Erişim: 19.01.2022). <https://www.haberturk.com/ekonomi/is-yasam/haber/902271-medya-devi-kanal-satin-aldi>
- Hasırcı, O. Nuri. *Almanya'da Türklerin Siyasal Katılımı: Köln Örneği*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Doktora Tezi, 2008.
- Heine, Peter-Spielhaus, Riem. "*Almanya'da Sünniler ve Şiiler*". Din Monitörü 2008: Almanya'daki Müslümanlarda Dindarlık, Bertelsmann Vakfı Yayını, 2009, 24-31.
- Hirsch, Helga. "Aleviten wollen nicht vergessen". *Die Welt* (02 Temmuz 2013) (Erişim: 22.04.2022). https://www.welt.de/print/die_welt/politik/article117623380/Aleviten-wollen-nicht-vergessen.html
- Kaymakcan, Recep ve Meydan, Hasan. "Demokratik Vatandaşlık ve Din Öğretimi: Yeni Yaklaşımlar ve Türkiye'de DKAB Dersleri Bağlamında Bir Değerlendirme", *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2010), 29-53.
- Keleş, Bülent. *Almanya'da Alevilerin Kurumsallaşma Süreci*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Doktora Tezi, 2021.
- Keskin, Kazım. "Almanya". *Avrupa'da PKK Yapılanması*. İstanbul: SETA Yayınları, 2019.
- Köker, Halit. *Afşin Yöresi Alevi Bektaşilerin Dini İnanç ve Ritüellerinin Tespit ve Değerlendirilmesi*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Köse, A. Nur. *Gelenekli Dini Gruplardan Alevi-Bektaşî Kültüründe Kadın Anlayışı (Malatya Örneği)*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Kutay, Taceddin. "Der Spiegel Almanya'ya Ayna Tutuyor." *Kriter Dergi* (Erişim: 16.06.2022). <https://kriterdergi.com/medya-kritik/der-spiegel-almanya-ayna-tutuyor>
- Makâlât*. Haz. Ali Yılmaz, Mehmet Akkuş, Ali Öztürk. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Menemencioglu, Belkis. "Bektaşî Ve Alevi Kültüründe Kadın". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* 60 (2011), 129-140.
- Muzlu, Özcan. "Aleviten sind anders". *Die Welt* (28 Aralık 2007) (Erişim: 22.04.2022). <https://www.welt.de/debatte/kommentare/article6070980/Aleviten-sind-anders.html>
- NTV. "Alman medya devi Axel Springer, Politico'yu satın alıyor". 27 Ağustos 2021 (Erişim: 19.01.2022). <https://www.ntv.com.tr/ekonomi/alman-medya-devi-axel-springer-politicoyu-satin-aliyor,slTdw5KAyEWHBwJ5PCoYmw>
- Özpolat, Zafer. "Ali Ertan Toprak diplomasız çıktı". *Gazete Hamburg* (14 Ocak 2021) (Erişim: 18.06.2022). <https://www.gazetehamburg.com/ali-ertan-toprak-diplomasiz-cikti-13798.html>
- Peters, Freia. "Aleviten – die anderen Türken in Deutschland". *Die Welt* (04 Mart 2011) (Erişim:08.04.2022). <https://www.welt.de/politik/deutschland/article12703157/Aleviten-die-anderen-Tuerken-in-Deutschland.html>
- Posener, Alan. "Özdemir bemerkenswerter Auftritt bei den Aleviten". *Die Welt* (03 Temmuz 2016)(Erişim:18.04.2022). <https://www.welt.de/politik/deutschland/article156783682/Oezdemirs-bemerkenswerter-Auftritt-bei-den-Aleviten.html>
- Sabah*. "Diplomanı göster Ali" (20 Şubat 2021) (Erişim: 18.06.2022). <https://www.sabah.com.tr/avrupa/2020/02/20/diplomani-goster-ali>

- Schindler, Frederik. "Wir fühlen uns durch diese Islamverbände bedroht". *Die Welt* (26 Ekim 2020)(Erişim:18.04.2022).<https://www.welt.de/politik/deutschland/article218459892/Kirchentag-Aleviten-fuehlen-sich-durch-Islamverbaende-bedroht.html>
- Stoldt, Till-R. "Die Aleviten – eine Erfolgsgeschichte". *Die Welt* (28 Temmuz 2007) (Erişim: 16.04.2022). <https://www.welt.de/regionales/nrw/article1062084/Die-Aleviten-eine-Erfolgsgeschichte.html>
- Stoldt, Till-R. "SPD und Grüne "machen Radikale salonfähig". *Die Welt* (22 Nisan 2011) (Erişim: 20.04.2022). <https://www.welt.de/politik/deutschland/article13242127/SPD-und-Grueene-machen-Radikale-salonfaehig.html>
- Stoldt, Till-R. "Verlieren die Aleviten ihren Biss?". *Die Welt* (04 Mart 2012) (Erişim: 20.04.2022). <https://www.welt.de/print/wams/nrw/article13902007/Verlieren-die-Aleviten-ihren-Biss.html>
- Taşşın, Ahmet. "Cem, Cemevi ve İşlevleri". *Geçmişten Günümüze Alevi-Bektaşî Kültürü*. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2009.
- Wikipedia. "Die Welt" (Erişim Tarihi: 23.01.2022). https://de.wikipedia.org/wiki/Die_Welt
- Yıldırım, Mine. *Türkiye'de Zorunlu Din Eğitimi*. İstanbul: Eşit Haklar İçin İzleme Derneği Yayını, 2021.
- Zengin, Erkan. "Aleviler ve Sünniler Hakkında Almanya'da Yapılan Araştırmalar". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi 70* (2014), 55-72.

Ekler



The image shows a screenshot of a news article from the German newspaper 'DIE WELT'. The article is titled 'Die Aleviten – eine Erfolgsgeschichte' (The Alevites – a success story) and is dated 28.07.2007. The author is Till-R. Stoldt. The article discusses the recognition of the Alevite religious community in North Rhine-Westphalia (NRW) as a religious community. It mentions that the Alevites are now receiving their own religious education in NRW, which was previously a small minority. The article also notes that the Alevites are now recognized as a religious community in NRW, which is a significant step for them. The article is written in German and is part of a series of articles about the Alevites in Germany.

welt

Ticker
Suche
Anmelden
ABONNEMENT

HOME
LIVE-TV
MEDIATHEK
WELTPLUS
BUNDESLIGA
NEXT
POLITIK
WIRTSCHAFT
SPORT
PANORAMA
MEHR >
PRODUKTE

WELT CLUB
JETZT MITGLIED WERDEN! Erleben Sie WELT so nah wie noch nie.
ZUM WELT CLUB

HOME > DEBATTE > TALK TO THE ENEMY > Integration: Aleviten – eine verkannte Minderheit

MEINUNG

KOMMENTARE KOLUMNEN SATIRE HEINRYK DE ERDORP

MEINUNG

INTEGRATION

Aleviten – eine verkannte Minderheit

Veröffentlicht am 17.05.2011 | Lesedauer: 2 Minuten

Von Katrin Elgardorf

🗨️

f

🐦

✉️

📧

S

uma Turhan, 21, erinnert sich noch gut an ihre Schulzeit in Berlin: „Wir Kinder aus türkischen Familien durften manchmal während des Ramadan eher nach Hause gehen. Ich habe das immer abgelehnt, denn wir befolgen nicht die Fastenzeit.“

Die quirlige 1,58 große Studentin ist Alevitin, sie gehört zu einer Glaubensgemeinschaft, der rund ein Viertel aller Türken anhängen. Sie gehen nicht in die Moschee, sie feiern keinen Ramadan. Und doch sieht Suna sich als Muslima.

In ihrem Video für talktoenemy zeigt sie, wie Aleviten Gottesdienst feiern und das hat mit einem Freitagsgebet in der Moschee sehr wenig gemein.

Von orthodoxen Muslimen werden die Aleviten nicht anerkannt, in der Türkei sind sie eine unterdrückte Minderheit. In Deutschland dagegen, wo inzwischen rund 500.000 Aleviten leben, sind sie als Religionsgemeinschaft offiziell registriert. „Es ist eine Religion, die auf vielen Geheimnissen beruht, die in den Familien weitergegeben werden. Die Liebe steht im Mittelpunkt und der Mensch“, sagt Suna.

Integration war in der Familie nie ein Thema: Zwar kam Sunas Vater erst als Neunjähriger mit seinen Eltern nach Deutschland und wurde Maurer. Doch seine drei Kinder studieren und darauf ist er stolz.

Suna, die jüngste, erhielt sogar ein Stipendium für besonders begabte Schüler „mit Migrationshintergrund“. Suna muß lachen, wenn sie dass sagt, es hört sich für sie komisch an, schließlich fühlt sie sich als Deutsche. In der Altbauwohnung in Berlin, in der Suna, ihre ältere Schwester und der Bruder aufwachsen, wurde Deutsch gesprochen und Türkisch. Am Nachmittag gibt es bei Turhans deutschen Kuchen mit türkischem Tee.

welt Ticker Suche Anmelden **ABONNIEREN**

HOME LIVE-TV MEDIATHEK WELTPLUS BUNDESLIGA NEXT POLITIK WIRTSCHAFT SPORT PANORAMA: MOSS > PRODUKTE

WELT CLUB **JETZT MITGLIED WERDEN!** Erleben Sie WELT so nah wie noch nie. **ZUM WELT CLUB**

HOMEPAGE > PRINT > DIE WELT > POLITIK > Aleviten wollen nicht vergessen.

PRINT

POLITIK

Aleviten wollen nicht vergessen

Veröffentlicht am 02.07.2013 | Lesedauer: 12 Minuten
Von Heigo Hirsch

Ihr Mann kam vor 20 Jahren bei einem Massaker im türkischen Sivas um. Seither pilgert Yeter Gültekin jedes Jahr an den Tatort und kämpft für ein Mahnmal

Sie wird sich wieder von Köln nach Sivas aufmachen. So wie im letzten Jahr und in den Jahren zuvor. Sie wird so lange fahren, bis in dem Gebüde, in dem ihr Mann am 2. Juli 1993 bei einem Brandanschlag erstickte, endlich eine Gedenkstätte, ein Museum oder ein Mahnmal errichtet sein wird. Und wie jedes Jahr wird sie, ein Porträt ihres Mannes im Großformat vor der Brust, in der ersten Reihe der Demonstration marschieren. Gemeinsam mit Frauen, Müttern, Schwestern, Brüdern und Vätern anderer Opfer, die wie sie Gerechtigkeit und Gedenken fordern.

Yeter Gültekin wusste, wie sehr ihrem Mann Hasret daran lag, auf dem Alevitischen Kulturkongress Anfang Juli 1993 aufzutreten. Auch ohne Honorar. Sogar den Flug in die Türkei hatte er selbst bezahlt. Er, der kurdische Alevit und SINGER, wollte sich in seiner anatolischen Heimat demonstrativ zur Tradition von Pir Sultan Abdal bekennen, dem Namensgeber des Festivals, einem legendären Volksdichter und Freiheitshelden alevitischen Glaubens aus dem 16. Jahrhundert, der Aufstände für Gerechtigkeit und Glaubensfreiheit gegen die osmanische Herrschaft angeführt hatte und deswegen hingerichtet worden war.

Yeter war politisch links wie Hasret – und alevitischen Glaubens wie er. Was hätte sie gegen seinen Entschluss einwenden können? Seit sie ihn kannte, hatte er bei seinen Auftritten die kurdische und alevitische Tradition hochgehalten, hatte Kurdisch gesungen, als Kurdisch zu singen noch verboten war. Er wollte Zeugnis ablegen für die eigene, die andere Tradition, die sich der sunnitischen Mehrheit nicht unterwerfen wollte. Er war stolz auf das Alevitentum, das seinen Anhängern Entscheidungs- und Glaubensfreiheit zugesteht und niemanden dazu verpflichtet, etwas tun oder glauben zu müssen – nicht einmal die Pilgerreise nach Mekka.

Er sollte sich um sie keine Gedanken machen, redete Yeter ihrem Mann vor der Abreise zu. Nach vier Tagen würde er zurück sein, und sie sei so lange gut aufgehoben bei den Eltern. Denn Yeter musste sich schonen: Sie war schwanger. Wegen besorgniserregender Blutungen hatte ihr der Arzt geraten, die Zeit möglichst im Liegen zu verbringen.